Sekso kaj Egaleco
Sendependa novajletero
Numero 10
Julio 1982

HELPU NOVAN PROJEKTON EN JAPANUJO!

Hukunaga Makiko kaj Yamakawa Setuko estas nomoj, kiujn certe bone konas la legantoj de SkE, ĉar ili estas la du japanaj virinoj, kiuj eldonas ĝin en la japana. Ili nun havas pli ol 100 abonantojn, por kiuj la japana SkE ne estas ia esperantaĵo, sed esence japanlingva bulteno kun interesa enhavo. Ili ankaŭ estas la plej sukcesaj perantoj de la Esperanta SkE, kiu havas pli da legantoj en Japanujo ol en iu ajn alia lando.

En la lasta numero de SkE, ni informis pri la enketo farita en Esperanto de Hukunaga Makiko kaj Yamakawa Setuko por la tutlanda japana ĵurnalo Mainiti pri la vivo kaj pensoj de virinoj tra la mondo. Multaj esperantistoj kunlaboris kaj la projekto estis granda sukceso.

Nun SkE ricevis de ili sciigon pri ilia plej nova agado kun peto al la legantoj de SkE. Bonvolu disvastigi la projekton persone aŭ, prefere, per Esperantaj gazetoj en via lando. Vi povas ricevi la kompletan tekston kun pli detalaj informoj de Yamakawa Setuko. Jen ni aperigas parton de la teksto:

PROSPEKTO: Virina Movado per Esperanto
— Ni Serĉas Korespond-Dezirantojn —

Nia konvinko
La ĝisnuna laboro konvinkis nin, ke Esperanto havas grandan potencialon kiel efika komunikilo por internaciaj agadoj. Nun

Sekso kaj Egaleco

Sendependa novaĵletero

Jarabono (4 numeroj):
12 ned. gld. aŭ 15 irk.

Internaciajn respondkuponojn sendu rekte al Anna Brennan. Poŝtĝirajn pagojn sendu al ŝia nederlanda pĉk. 4412211.

Redaktoro:

Anna Brennan
Via Collazia 21
00183 Roma, Italio

Kunlaborantoj en ĉi tiu numero:

Renato Corsetti
Marcella Fasani
Brian Holser
Dermod Quirke

Presis kaj ekspedis:
Strangled Vole Press en London.
Presita en la Eŭropa Komunumo.

Perantoj:

Internacia (prezo: 14,50 ned. guldenoj): Universala Esperanto-Asocio, Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam, Nederlando. Poŝtĉekkonto 378964 (UEA). Banko: Mees & Hoop, Coolsingel 93, 3012 EA Rotterdam (konto 25.52.89.804).

Argentina: Hugo A. Lingua, Casilla de Correo 278, 2000 Rosario.

Brita (prezo: 3,00 britaj pundoj): Dermod Quirke, 18 Trouville Road, London SW4 8QL. Poŝtĉekkonto 12 463 0006.

Franca: Anne Elise Amblès, 51 rue Blanche, 75009 Paris.

Germana (prezo: 12,00 germanaj markoj): VEJGA, Töpferstrasse 20, 4500 Osnabrück.

Itala (prezo: 5600 liroj): Anna Brennan, Via delle Cave 82C, 00181 Roma. (Nur por italaj abonantoj: aliaj prefere pagu al ŝia nederlanda poŝtĉekkonto, aŭ al nacia peranto).

Japana (prezo: 1500 enoj): Hukunaga Makiko, p/a Motida 2-A, Saginuma 1-10-5, Takatu-ku, Kawasaki-si, 213. Poŝta ĝirokonto 0-99911, Tôkyô.

Nederlanda (prezo: 12,00 guldenoj): Anna Brennan. Nederlanda poŝtĉekkonto 4412211.

Norvega (prezo: 12,00 norvegaj kronoj): Margrete Landmark, Torødveien 109, 3135 Torød. Poŝtĉekkonto 5 73 61 29.

Novzelanda: J. T. Allan, 12 Lonsdale Crescent, Wellington 3.

Sveda (prezo: 25,00 svedaj kronoj): Märtha Andréasson, 2265 Tolsered, 425 90 Hisingskärra. Poŝtĉekkonto 27 01 05-4880.

Usona (prezo: 6,50 us. dolaroj): Charles Power, 1014 Weymouth Avenue, San Pedro, CA 90732.

ni intencas plene utiligi Esperanton por plue disvolvi la virinan movadon internacie.

Novaj agadoj

Kiel la unua paŝo, ni okaziĝos Esperanto-kursojn por japanaj virinoj, kiuj volus partopreni en nia internacia virina agado. La unua kurso komenciĝos en ĉi tiu oktobro. En la kurso ni ne uzos regulan sekan lernolibron sed materialon, kiun ni mem faris surbaze de unu el la leteroj/respondoj al la enketo por Mainiti. La kursaninoj jam de la komenco konatiĝos kun reala internacia komunikado. Je la fino de la kurso, ili mem komencos korespondi kun alilandaj virinoj. Tiel, ni esperas, naskiĝos novaj membroj de nia per-Esperanta virina movado.

Nia peto

Por la kurso kaj posta praktikado, nun ni serĉas virinojn, kiuj dezirus korespondi kun japanaj virinoj en Esperanto pri virinaj problemoj. Ni do petas vin trovi por ni korespond-dezirantojn en via lando. Ni dankus vin tre multe, se vi sendus al ni iliajn nomojn kaj adresojn kun jenaj priskriboj:

1) Nacieco, aĝo, profesio, edziniĝinta aŭ ne, nombro de infanoj.
2) Kio estas via lingvonivelo en Esperanto: komencanta, meza aŭ progresinta?
3) Kiuj temoj pri virinaj problemoj aŭ movadoj interesas vin kaj kiajn opiniojn vi havas pri ili?
4) Kun kia japanino vi volas korespondi?

Ni ŝatus ricevi viajn respondojn antaŭ la fino de oktobro. Eĉ se viaj respondoj malfruiĝos, ni uzos viajn informojn por pli postaj kursoj.

Ni kredas, ke nia projekto ankaŭ povos doni al virinoj en via lando bonan motivon aktive lerni Esperanton.

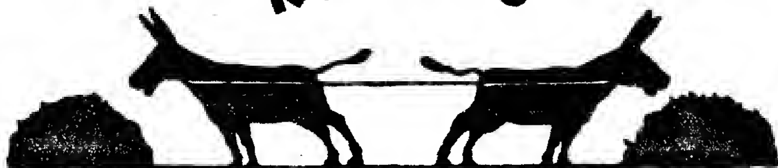
Poŝtadreso: YAMAKAWA Setuko,
1-3-4 Soka, Soka-si, Saitama-ken, 340 Japanujo.

ATENTU, ke de la 1a de novembro,
SkE denove havos:

novan adreson

Ĝi estos: Via Collazia 21, I-00183 Roma, Italujo.

REAGOJ

La letero de Renato Corsetti (SkE 9, p. 7-8) allasas, eble, la iomete ekstreman interpreton, ke la Okcidento havas rajton insisti pri tio ke aliaj kulturoj akceptu okcidentajn komprenojn pri ekzemple la egala libero. Ni du rimarkas plurajn problemojn, kiuj leviĝas lige kun tio kion Renato diras. Sendube estas aliaj.

(1) Difinita ago povas ŝajni pli racia sub iuj kondiĉoj ol sub aliaj. Konsideru la ekzemplon de iuj mezepokaj hinduaj edzinoj, kiuj kunmortis kun siaj edzoj, t.e. ceremonie sin mortigis post la edza morto. Evidente, tia elekto ŝajnas barbara en socio en kiu la inoj moviĝas libere, laboras, rolas en la publika vivo, plene kleriĝas, rajtas reedziniĝi post la morto de edzo, ktp. La moderna bharata ("hinda", kiel oni diris antaŭe) socio proponas ĉi tiujn alternativojn, minimume al certaj klasoj. Sed ne la mezepoka hindua socio. Tute imageblas, ke iuj tiamulinoj rigardis la socie aprobitan sinmortigo-alternativon pli bona ol la sorto[+] de nedezirata, malklera, maltro nutrata vidvino en efektive fermita medio. Se eĉ ni ne kapablas vere imagi, kiaj estis la sentoj de mezepoka hinduo, ni ne komprenas, kiel Renato aŭ aliaj okcidentanoj povas esti tiel certaj, ke ili kapablas senti la sentojn de neokcidentaj kulturoj.

(2) Rimarku, tamen, ke tio, kio en nia ekzemplo ŝajnas barbara, estas la volonto de iu socio kuraĝigi inan sinmortigon. Jen komplika afero. Ĉu barbare estas, ke modernaj okcidentaj socioj kuraĝigas junajn virojn soldati en militoj kaj verŝajnigi sian morton? Se vi jesos tion (kaj sendube multaj legantoj neos), tiam, bone: estas barbare kuraĝigi ies ajn sinmortigon. Sed post tiu jeso necesos demandi: ĉu ne ankaŭ malpermesi sinmortigon, ies ajn, estas malracia formo de

---

[+] Laŭ Probal, ĉi tiu estas "intenca malakuzativigo". Bedaŭrinde, li ne klarigas kial. La redaktoro distancigas sin. AB.

tiraneco? Pensu pri homo, kiu volas skribe antaŭpermesi, ke kuracistoj ne malhelpu ties morton ĉe senespere fina malsano, aŭ homo, kiu volas mortigi sin pro aŭtenta kaj racia senespero. Eble devus ekzisti rajto sinmortigi. Rajto estas pri io, kion oni volas. Ne ĉiu deziras la samajn aferojn. Eĉ ne en identaj cirkonstancoj. Kaj tiuj estas malofta fenomeno, cetere.

(3) Aliflanke, socio, kiu opinias, ke ĝi progresis pli ol alia socio, nature povas senti sin respondeca pri la progresigo de la alisocianoj, eĉ se tiuj rezistas. Sed la modernaj valoroj igas nin heziti antaŭ ol agi laŭ tiaj impulsoj. Multaj hinduoj opinias, ke en la nuna epoko estas maljusta iu komunumo, kiu permesas al viroj (sed ne al inoj) poligamii. Islamanoj permesas ĉi tion. Sed la hinduoj, kiuj ĉefas en la bharata socio, ankoraŭ ne ekpostulis, ke oni klopodu jure aŭ ŝtate trudi la monogamion al la bharataj islamanoj. La kutima opinio de la "liberalaj" hinduoj estas, ke la bharataj islamanoj rajtas decidi, kiel rapide ilia komunumo ŝanĝiĝu. Aliaj hinduoj, kiujn la liberaluloj nomas ŝovinistoj, argumentas, ke Bharato kiel moderna ŝtato devus trudi la monogamion al ĉiuj siaj ŝtatanoj anstataŭ ŝajnigi, ke tio estus religia demando. Ni trovas la demandon kompleksa. Se ĝi estas simpla, diru, kio estas la solvo?

(4) Ni dividas la sentojn de Renato pri la klitorektomio. Sed ni opinias, ke oni lasu al la koncernaj socioj marŝi laŭ siaj ritmoj. Dume, eksteruloj, kiel Renato aŭ ni, supozeble estas liberaj esprimi siajn sentojn.

Manoŝi DaŝGupto ♀
Probal Daŝgupto ♂,
Barato (Hinda Unio)

Kun anticipo mi atendis komentojn pri mia artikolo priskribanta la mutiladon de inaj generiloj en Sudano (SkE 8, p. 18-24). Mi tre surpriziĝis pri la starpunkto de Renato Corsetti en lia letero "Favore al kultura diskriminacio" (SkE 9), ĉar la argumentado odoras je etnocentrismo, pli specife je eŭrocentrismo.

RC skribas: "La eŭropanoj subkomprenas ke ĉio, kio kontribuas al liberigo de la individuo ... estas bona" kaj "tio estas

rezulto de nia kolektiva 'historia memoro'". Nu, kial estas la eŭropa subkompreno kaj la kolektiva historia memoro de eŭropanoj pli alte taksendaj ol la subkompreno kaj kolektiva historia memoro de alia popolo en ties propra kultura kunteksto? Kio donas al eŭropanoj la rajton arogi al si krei hierarkion de valoroj por la homa agado? Estas vere, ke en la historio de la mondo kelkaj valorsistemoj ja fariĝis kvazaŭ universalaj mezuriloj, ne ĉar ili meritis tiun rolon, sed ĉar apogis ilin politika, ekonomia kaj armita fortoj.

Parolante kiel memnomumita reprezentanto de la eŭropanoj, RC diras: "... ni prave rigardas kun hororo al mutilado de la korpo ..." Kial kun hororo? Tiu vorto estas tro emociplena kaj ne montras objektivan konsideron de la demando. Ankoraŭfoje ripetiĝas etnocentrisma esprimo: "... ni, la eŭropanoj, estas sur la ĝusta vojo ..." Kiel oni scias, ke tiu estas la ĝusta vojo? Laŭ difino, ĉu ne? RC finas sian leteron per jenaj vortoj: "Ŝajnas al mi, tamen, ke nemutilitaj inaj generiloj neniel minacus alies liberon en Sudano." Por respondi, estas necese emfazi, ke en tiel nomataj fermitaj socioj, kie superregas tradicia valorsistemo, individuo, kiu ne submetas sin al tiuj socioreligiaj normoj, restas ekster la komunumo. Li, paradokse, estas malpli libera, ĉar li ne rajtas partopreni en la plena vivo de la grupo. Plue, ankaŭ tuta familio povas suferi ne nur ridindigon sed eĉ diversgradan ostracismon pro la nekonformeco de unu el la membroj. En tiaj socioj la konformeco servas por certigi stabilecon kaj pluvivadon ne nur por unuopuloj sed por la tuta grupo. Tian situacion malfacile povas kompreni kaj akcepti membroj de la tiel nomataj malfermitaj plurkulturaj socioj, en kiuj ĉe la ekstremaĵoj de la agadspektro estas loko por preskaŭ ĉiuspeca socia deviulo.

Por reliefigi la malfacilan pozicion, kiun RC provas defendi, mi defias lin apliki sian taksadon de la demando pri generila mutilado al alispeca operacio, la cirkumcido de viroj en la kunteksto de la juda kaj islama religioj (...) Kion opinias RC pri la lanĉo de vigla kampanjo sur la paĝoj de SkE por forigi tiun diskriminacion en la juda kaj islama religioj?

Bernard Golden ♂, Hungarujo

KVA

VIRINA AGADO DUM LA KONGRESO:

Modela prelego de Belka Beleva

Modela prelego de Belka Beleva (Bulgarujo) estis la plej interesa punkto de la virinaj aranĝoj dum la Universala Kongreso en Antverpeno ĉi-jare. Ŝi venis al la kongreso aparte por prezenti tiun prelegon, kiu celis doni al esperantistinoj konsilojn pri la arto de publika parolado.

La Komisiono pri Virina Agado deziris havi prelegon pri tiu temo por helpi tiajn virinojn, kiaj havas problemojn pri parolado antaŭ publiko. Belka dividis sian tekston en du partojn: la unua temis pri prezentado de artikolo anticipe skribita, kaj la dua pri improvizita parolado, kia foje necesas kiam oni volas interveni dum kunsido. Rilate al la unua punkto ŝi parolis pri la graveco de zorga antaŭpreparado kaj ekzercado, kaj pri la surloka prezentado; necesas paroli laŭte, klare, je taŭga rapideco, kaj ĉiam teni ligon kun la aŭskultantoj. Pri la dua punkto ŝi konsilis skribi koncizajn notojn kiam oni aŭdas ion, pri kio oni poste volas interveni, tiam trakti ĉiun temon laŭ ordo kaj ne tro longe. KVA nun esploras eblecojn eldoni la tutan tekston de la prelego, eventuale en iom pli ampleksa formo.

Post la prelego, KVA deziris doni al kelkaj virinoj la eblecon mem ekzerci la rekomendojn de Belka. En Brazilo pasintjare oni faris tion per diskutgrupoj, sed oni konstatis, ke tiu maniero ne estas la plej taŭga kiam tempo estas limigata. Do anstataŭe tri virinoj estis invititaj al la podio por respondi demandojn pri la vivo de virinoj en siaj landoj: Neima Cardoso Adôrno (nejma kardozu adornu: Brazilo), Anne Amblès (an ablez: Francujo) kaj Gila Wandel (gila vandl: Israelo). Ĉi tiu parto de la kunveno fakte montriĝis iom ĥaosa kaj ne tro sukcesa, eble ĉar la aŭskultantoj ne estis

avertitaj antaŭprepari siajn demandojn kaj do devis improvizi. KVA ankoraŭ ne povas aserti, ke ĝi trovis la ĝustan formulon!

Belka Beleva prelegas dum la UK

Pluraj virinoj plendis, ke dum tiu kunveno oni estus devinta klarigi la laboron de KVA. Ili ne sciis, ke oni jam faris ĝuste tion dum kunsido pli frue en la semajno. Tiam oni ankaŭ pli detale diskutis la celojn de la dua kunveno. Bedaŭrinde, la unua kunsido okazis tre frue en la semajno, en la sabata mateno, eĉ antaŭ la Interkona Vespero kaj la Inaŭguro. Do ne estas surprize, ke la plimulto da homoj aŭ ne konstatis, ke temas pri publika kunsido, aŭ ankoraŭ ne estis entute alvenintaj. Dum tiu kunsido, la membroj de KVA klarigis la ĝeneralajn celojn de la komisiono kaj parolis pri la laboro, kiun ĝi faris dum la jaro. Kelkaj el la ĉeestantoj raportis pri la virina agado en siaj landoj.

AB

La nombro de legantoj kreskas...

sed ne ĉiuj povas mem pagi por ricevi SkE. Multaj legantoj nun troviĝas en nepagipovaj landoj, kaj precipe plimultiĝas la nombro en aziaj landoj. Iliaj leteroj kaj kontribuaĵoj ne nur atestas ilian daŭran interesiĝon, sed grave riĉigas la enhavon de la revuo. Do, pagante vian abonon, pensu ankaŭ pri ili. Malgranda donaco helpos nin kovri la kostojn de senpaga sendado.

SVEDINO EN SUD-AMERIKO

Märtha (merta) Andréasson ♀, Svedujo

Impresoj pri la situacio de la virinoj, precipe en Brazilo:
julio - aŭgusto 1981

STUDOJ FARITAJ EN BRAZILIO DUM LA ESPERANTO-KONGRESO

La materialon por la raporto mi havigis per intervjuoj kaj interparoloj kun diversaj personoj, kaj per notoj dum tiuj kunvenoj kun virinoj el diversaj landoj, kiuj estis aranĝataj dum la 66a Kongreso de Universala Esperanto-Asocio en Brazilo fine de julio kaj komence de aŭgusto 1981.

POSTKONGRESA RONDVOJAĜO EN SUD-AMERIKO

Post la kongreso mi partoprenis vojaĝon tra kelkaj aliaj landoj en Sud-Ameriko: Bolivio, Peruo, Ekvadoro, Kolombio kaj krome mi restis kelkajn tagojn en Rio de Janeiro.

BRAZILO ESTAS GRANDA LANDO KUN GRANDAJ DIFERENCOJ EN VIVKONDIĈOJ

Priskribi la situacion por la virino en Brazilo estas malfacile, ĉar ĝi estas tiel granda lando kun tiom da malsimilaj vivkondiĉoj. La diferencoj inter la diversaj loĝantaraj grupoj estas ankaŭ tre grandaj.

VIRINAJ ORGANIZAĴOJ PRESKAŬ NE EKZISTAS

Ankaŭ ne eblas kontakti virinajn organizaĵojn ĉar tiaj ne ekzistas. Aŭ pli ĝuste dirite, neniu deca virino apartenas al virina organizaĵo. Se ŝi faras, oni konsideras ŝin maldeca, prostituito, lesba.

JU PLI MALSUPRA SOCIE, DES PLI SUBPREMATA

Ĝenerale ŝajnas, ke la virinoj en la pli altaj sociaj tavoloj estas relative liberaj kaj ĝuas sufiĉe grandan egalecon kun la viroj. Sed ju pli malsupre sur la socia ŝtuparo la virinoj troviĝas, des pli subpremataj ili estas.

LA ELPUŜITOJ LOĜAS EN KABANOJ EN LA EKSTERAĴOJ DE LA GRANDAJ URBOJ

Kia la situacio estas por la virinoj, en la rondo de la homoj ŝajne tute elpuŝitaj de la socio, mi ne havis eblecon esplori. Iliajn loĝlokojn oni ne vizitas pro nura scivolemo. Oni vidas iliajn domaĉojn, kabanaĉojn en la eksteraĵoj de ĉiuj grandaj urboj en ĉiuj landoj, kiujn mi vizitis. Multaj el ili estas indianoj, kiuj venis

al la urboj kun la espero tie trovi laboron. Estas inter ili ankaŭ multaj nigruloj kaj miksrasuloj.

NENIA RASA DISKRIMINACIO

Oni diris je demando, ke ne ekzistas rasa diskriminacio. Sed mi nenie vidis gejunulajn parojn de malsamaj rasoj, ekzemple promenante laŭ la marbordo de Copacabana en Rio aŭ aliloke. Tiaj gejunuloj estis ordinara vidaĵo, sed ili ŝajne ĉiam estis el sama haŭtkoloro. Sed certe ekzistas miksoj kaj en grupoj oni ofte vidis gejunulojn el diversaj rasoj kune.

LA PLEJ MALRIĈAJ PARTOJ DE BRAZILO

Nordorienta kaj centrokcidenta Brazilo estas la plej malriĉaj partoj, kaj tie loĝas multaj solaj virinoj kun infanoj kaj ankaŭ multaj sengepatraj infanoj. Tie ankoraŭ vivas la tradicia rigardo al la virino.

MULTAJ VIRINOJ EGE LABORAS

Multaj virinoj ege laboras kaj endome kaj sur la kampoj dum la viroj prizorgas la brutaron. Tion rakontas virino el la regiono Goiás, 200-300 km. de la ĉefurbo Brazilio.

LA PATROJ OFTE MALAPERAS

El morala vidpunkto ne estas problemoj por needziniĝintaj patrinoj en tiu regiono, ĉar preskaŭ neniu edziniĝas laŭleĝe. Multaj eĉ ne scias kiam ili naskiĝis. Sed ekonomie estas ofte grandaj problemo. Helpon de ŝtato aŭ komunumo ili ne ricevas, kaj ofta malaperas la patroj. Kio estas infanvartejo oni eĉ ne scias.

LA PLI AĜAJ INFANOJ PRIZORGAS LA MALPLI AĜAJN

Kiam la virino laboras, la pli aĝaj infanoj prizorgas la malpli aĝajn. Ĉiuj virinoj havas multajn infanojn, ĝis 12, kaj neniu havas malpli ol 6. La speco de infanpago ne ekzistas; oni eĉ ne havas salajron sed vivas per tio kion donas la tero.

SENPAGA LERNEJA INSTRUADO

La infanoj en Brazilo ricevas senpagan lernejan instruadon kaj ricevas ankaŭ manĝon en la lernejo. Tiu estas ofte la sola manĝo, kiun ili ricevas dum la tago. Tial ofte okazas ke multaj infanoj vizitas la lernejon nur por ion manĝi, sed estas tro lacaj kaj ne sufiĉe nutritaj por havi fortojn sekvi la instruadon.

PRIVATAJ LERNEJOJ EKZISTAS

Kompreneble ekzistas ankaŭ multaj privataj lernejoj, precipe en la urboj kaj en la suda parto de la lando. Tiujn vizitas la infanoj de la bonstataj grupoj. Tie estas la lernejaj semestraj kotizoj tre altaj.

MULTAJ JUNULINOJ ĈE LA UNIVERSITATOJ

Estas multaj junulinoj, kiuj studas ĉe la universitatoj, kaj laŭdire ne ekzistas ia formo de seksa diskriminacio. Viro tamen opiniis, ke multaj junulinoj studas ĉe la universitatoj nur por havi eblecon veni el la hejmo kaj vivi pli liberan vivon. Kaj laŭ li ili preterlasas nenion kiam temas pri rilatoj kun la vira sekso.

DIFERENCOJ INTER NORDO KAJ SUDO

Oni rimarkas klaran diferencon en la respondoj de la diversaj partoj de la lando. Dum la virinoj en la nordorienta kaj la interna partoj de la lando ofte vivas needziniĝinte kaj pro tiu kaŭzo ne renkontas kondamnojn se ili estas solaj kun infanoj, estas aliel ekzemple en suda Brazilo. Tie estis antaŭ nur kelkaj jaroj sufiĉe neordinare ke virino naskus infanon sen esti edziniĝinta, sed nun tio estas pli kaj pli ordinara. Ŝi tamen tiuokaze havas sufiĉe grandajn malfacilaĵojn, same kiel ankaŭ ŝia infano.

VIRINO ESTU VIRGULINO JE EDZINIĜO

Ankoraŭ knabino estu prefere "netuŝita", kiam ŝi edziniĝas. La viroj vidas en la virinoj unuavice seksobjekton, asertis virino. Ŝi opiniis, ke proksimume 80% el la viroj, aŭ eĉ pli multaj, plej precipe tiel rigardas la virinon.

LA VIROJ NE FARAS IAN DOMLABORON

La viroj faras preskaŭ nenion hejme. Neniu el tiuj virinoj, kiujn mi demandis, ricevas ian helpon de sia edzo pri la hejma laboro. Parte tio eble dependas je la fakto, ke ĉiuj mezklasaj familioj havas unu aŭ du servistinojn. Sed ankaŭ en la kamparo, en la laboristaj familioj, la viro ne helpas sian edzinon, malgraŭ tio ke ŝi devas mem ĉion prizorgi en la hejmo.

EKZISTAS VIRAJ KAJ VIRINAJ METIOJ

En la labormerkato ekzistas klaraj viraj kaj virinaj metioj. Kompreneble oni trovas la virojn en la gvidaj pozicioj. Ekzistas tre malmultaj virinaj ĉefoj. La plej bone salajrataj metioj estas tiel nomataj viraj metioj. Laŭleĝe viroj kaj virinoj havu saman salajron por sama laboro, sed en la praktiko ŝajnas esti diferenco kaj kompreneble malfavore al la virinoj. Sed la virinoj progresas, kaj estas pli kaj pli ordinare trovi virinojn en gvidaj pozicioj.

TRI-MONATA SALAJRO JE AKUŜO

Kiam virino naskas infanon ŝi rajtas esti hejme tri monatojn, dum kiu tempo ŝi ankaŭ ricevas ekonomian kompenson, tiel nomatan "familian salajron". Ŝi povas resti hejme ankoraŭ tri monatojn sen perdi sian postenon kaj tiam ŝi rajtas rericevi tiun, kiun ŝi havis antaŭ la akuŝo.

LA KONVENCIO: ĜISDATIGO

Artikolo n-ro 17 de la Konvencio pri la Forigo de Ĉiuj Formoj de Diskriminacio kontraŭ Virinoj koncernas la starigon de komitato kiu kontrolos la progreson rilate al efektivigo de la Konvencio. La komitato devas konsisti el 23 fakuloj, nomitaj de siaj registaroj, sed kiuj laboras kiel individuoj. La ŝtatoj subtenantaj la Konvencion nun elektis 23 membrojn per sekreta voĉdonado. La fakuloj, kiuj servos dum kvar jaroj, renkontiĝos de tempo al tempo por juĝi la progreson en la landoj subtenantaj la Konvencion, laŭbaze de informoj provizitaj de la landoj mem. Poste la komitato raportos al la Ĝenerala Asembleo de UN kaj faros rekomendojn. Je la 31a de marto 1982, 38 ŝtatoj estis subtenantoj de la Konvencio (tio estas malpli ol la nombro, kiu simple subskribis ĝin; vidu SkE 5, p. 1-4).

NE RESPEKTEMA AL VIROJ

" ... tro maljuna, tro nealloga kaj ne respektema al viroj." Tiel la spektantoj de televidaj novaĵoj en Kansas City (kenzs siti), Misurio (Usono), perceptis Christine Craft ♀ (kristin kreft), kiu sekve perdis postenon tie kiel enstudia raportisto en aŭgusto 1981. Provante meti amikan finon al ŝia kontrakto, televida stacio KMBC ofertis al ŝi la vestaĵojn, kiujn ŝi devis porti dum la elsendoj. Craft tion rifuzis kaj nun procesas pri seksdiskriminacio. Ŝi plendas pri la kvazaŭa manekenado, kiun la stacio trudis al ŝi, insistante ke ŝi vestiĝu laŭ programo fiksita de magazena modkonsilisto. Anstataŭ kontribui al esplorado kaj verkado de novaĵoj, ŝi devadis elprovi novajn vestokompletojn. Post sia maldungiĝo ĉe KMBC, Craft reiris al televida stacio en Santa Barbara, Kalifornio, denove prenante la postenon, kiun ŝi forlasis por labori en Kansas City.

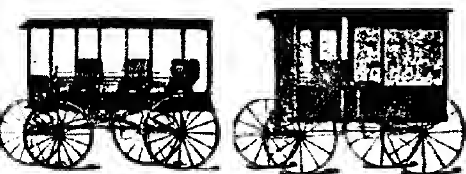
BULGARUJO

Dum oktobro 1981 ĉe uzino Bâlgaria, en la urbo Plovdiv, oni fondis klubon por virinoj. La klubo jam kategorie pruvas sian rajton partopreni en la vivo de la entrepreno. Ĝi havas kvar sekciojn, kiuj okupiĝas pri la jenaj interesokampoj: florkulturado, kuirarto, meblado de la domo, familiaj interrilatoj. En la klubo oni organizas diskutojn, studas antikvajn kutimojn, aranĝas ekspoziciojn kaj solenaĵojn. En la estonto la agado inkluzivos ankaŭ antaŭgeedziĝajn konsultojn kaj okazigon de vesperaj aranĝoj por junaj familioj kaj laboristaj familioj.

\+ + +

570 estas la virinoj, kiuj laboras por la transporta kombinato de la urbo Plovdiv. En ĉiu aspekto de la laboro, inkluzive de la prizorgado de la transportiloj kaj maŝinoj, ili partoprenas egale kun siaj viraj kolegoj. Unu el la plej grandaj grupoj formas la ŝoforinoj de trole-

busoj. Virinoj havas tiun mal-facilan profesion apenaŭ 12 jarojn kaj nun en la urbo jam 83 veturiloj estas stirataj de virinoj. Krome, ilia nombro senĉese pligrandiĝas – ĉiujare pli ol 10 virinoj finas la kurson pri ŝoforado.

PROGRESO MALGRAŬ PROBLEMOJ

Virinoj en Saudi-Arabujo rapide progresas en edukado kaj laboro, malgraŭ malpermeso pri kontakto inter la seksoj. Ĉirkaŭ 800 virinoj akiras universitatan diplomon ĉiujare kaj la nombro da laboreblecoj konstante kreskas. En 1959 komitato estis starigita por okupiĝi pri la fondado kaj prizorgado de lernejoj por virinoj. Kiel rezulto, 55% da lernejanoj nun estas knabinoj, kompare kun 8% en 1960. Sed kun-edukado kun knaboj estas permes-ata nur je la elementa nivelo. Tial pluraj universitatoj havas virinan sekcion aŭ akceptas nur virinojn.
La eblecoj por virinoj ĉe la laboro estas ankoraŭ limigataj, ĉar ili ĝenerale rajtas eniri nur tiujn kampojn, kie ili ne venos en kontakto kun viroj. Aliflanke, la nuna politiko dungi saŭdianojn anstataŭ eksterlandanojn signifas, ke ekzistas multaj novaj postenoj, do post fino de la studoj, virinoj rapide trovas laboron. Kvankam islamaj virinoj povas mem posedi kaj administri proprajojn, ĝis antaŭ du jaroj ili ne rajtis eniri bankon solaj. Nun mal-fermiĝis pluraj bankofilioj aparte por virinoj. Neniu viro rajtas eniri ilin, do ili estas direktataj nur de virinoj.

RADIO-PROGRAMO POR VIRINOJ

Antaŭ 2½ jaroj, UN komencis el-sendi radio-programon kun la titolo "Virinoj", kiu nun atingas aŭskultantojn en ĉ. 120 landoj tra la tuta mondo. La dissendo-reto konstante plilarĝiĝas, ĉar ĉiam pli da radio-stacioj kaj aliaj organizaĵoj petas bendojn kaj tekstojn de la programoj. Ŝajnas, ke la programoj estas vaste uzataj kaj tre popularaj. Ili enhavas utilajn informojn pri eldonaĵoj, edukaj kursoj por virinoj ktp. La programoj nun komencas okupiĝi pri la Monda Konferenco fine de la UN-Jardeko por Virinoj, kiu okazos en Nairobi en 1985.
La radio-stacio de UN mem dungas altan proporcion da profesiaj virinoj kompare kun kelkaj aliaj fakoj en la UN-sistemo. Sed ĝia lingva politiko, bedaŭrinde, estas malpli egaliga: la programo "Virinoj" aperas semajne en la angla, du-semajne en la franca, kaj monate en la hispana.

Informojn provizis: ♀ Elizabeth Manson, Us.; ♂ Charles Power (ĉarlz paŭr), Us.; ♀ Maria Taŝeva, Bulg.

INFANVARTEJO – KIO ESTAS TIO?
Estas tre malfacile havi lokon en infanvartejo, ofte estas tio tute nekonata ideo. Unu el la intervjuitaj virinoj loĝas en urbo kun preskaŭ 150 000 loĝantoj. Tie ekzistas sole nur unu infanvartejo. Tiu estas prizorgata de katolika institucio kaj ĝi akceptas infanojn de malriĉaj gepatroj senpage.

MULTAJ VIRINOJ EN SOCIA LABORO
La virinoj partoprenas multnombre en la socia laboro kaj estas multaj, kiuj laboras ankaŭ politike. Speciale tio validas por la mezklasaj virinoj, ĉar ankaŭ politike estas la laboristaj virinoj pli pasivaj. Kaj tio eble ne estas stranga, ĉar multaj el ili estas analfabetoj sen ebleco ricevi aŭ doni informadon en iu ajn formo.

EKSSKLAVOJ KUN CENTJARAJ AFRIKAJ KUTIMOJ
Unu el la intervjuitaj virinoj estas gvidantino de infana hejmo en la interno de la lando. Ŝi skribas i.a. en sia intervjua respondo: "... evidente estas grandega diferenco inter kleraj virinoj en la urboj kaj kamparaninoj, plejparte indianoj kaj nigruloj (eks-sklavoj), kiuj havas eĉ ankoraŭ, post cent jaroj, preskaŭ afrikajn kutimojn laŭ religio kaj socio. Junaj homoj, kiuj havas la bon-ŝancon povi lerni kaj studi, certe facile alproksimiĝas al eŭropa nivelo, sed homoj, kiuj restas informe komplete izolitaj – la analfabetoj! – kaj plejparte sen televidaj stimuloj, restas komplete ekster la fluo. En tia medio mi vivas ..."

EBLIS NUR SUPRAĴE RIGARDI
Ŝiaj vortoj pri la virina situacio en Brazilo formas la finan vinjeton de ĉi tiu parto de mia raporto. Mi provis doni ĝeneralan rigardon, kiel mi komprenis ĝin, sed estas konscia ke multaj pecoj mankas por atingi kompletan bildon, i.a. la politika bildo.

LA BILDO DE LA INDIANOJ ESTAS FIKSITA SUR MIA RETINO
Tiuj virinoj, kies bildo restis sur la retino post la vojaĝo en la ceteraj landoj de Sud-Ameriko, estas la indianinoj. En Bolivio, en Peruo, ĉie oni vidis la kolorriĉajn vestojn de indianaj virinoj, kiuj portis siajn ŝarĝojn surdorse aŭ sidis sur la stratoj vendante. Bedaŭrinde mi ne povis interparoli kun ili, sed estas malfacile forgesi iliajn fierajn vizaĝojn.

INDIANOJ EN HUMILIĜO SUR INSULO DE LA SUNO
Alian bildon de indianoj, sed nun en humiliĝo, mi vidis sur Insulo de la Suno en lago Titicaca. Tie loĝas ĉ. 500 familioj, rektaj posteuloj de la iamaj potencaj inkaoj. La infanoj, kiuj ariĝis ĉirkaŭ ni por vendi siajn kanboatojn kiam nia ŝipo albordiĝis, estis ĉifonvestitaj kaj malpuraj. Kaj ili kaj la virinoj, kiujn ni vidis, donis impreson de ekstrema malriĉeco.

INDIANOJ KAJ MALRIĈECO ORDINARA KOMBINO

Indianoj kaj malriĉeco estas alie ordinara kombino. Oni rakontis al ni, ke la indianinoj ofte edziniĝas nur 12-jaraj kaj kiam ili havas 20 jarojn ili jam naskis 5-6 infanojn. Sed la plej multaj infanoj mortas antaŭ ol ili havas 4 jarojn. Nia gvidisto en Lima, sviso nuntempe loĝanta en Peruo, rakontis ke unu el liaj laboristoj havas indianan edzinon kaj ŝi havas nur 15 jarojn. Ŝi ĵus estas naskinta sian trian infanon, sola en malpura ĉambro kaj kun rustplena tranĉilo por detranĉi la umbilikan funiklon. Sed li diris, ke la infano certe mortos, ĉar ŝi ne havas lakton por ĝi.

LA VIRINOJ VIVTENAS LA FAMILION

Ŝajnas ke estas la virinoj, kiuj respondecas pri la familia vivtenado per sia vendado surstrate. La viroj kultivas la teron kaj la virinoj vendas. Mi ne estas certa pri la egaleco inter la seksoj inter la indianoj, sed mi havis la impreson ke la virinoj ludas tre gravan rolon kaj en la bazaro kaj en la familioj.

EN LA LANDOJ LOĜAS ANKAŬ ALIAJ VIRINOJ

Evidente loĝas en la diversaj landoj ankaŭ aliaj virinoj, tiuj kiuj loĝas en la belaj domoj kaj laboras en oficejoj, en lernejoj kaj butikoj: blankaj virinoj, posteuloj de la hispanoj kaj aliaj eŭropanoj. La kontrastoj estas grandaj. Mi tamen imagas al mi ke la mezklasaj virinoj havas saman egalecon rilate virojn kiel siaj kunfratinoj en Brazilo.

INDUS RAKONTI PRI LA FABELAJ ORTREZOROJ KAJ LA NEKREDEBLAJ RUINOJ

Estas tente rakonti ankaŭ pri aliaj aferoj, kiujn mi vidis dum mia vojaĝo, ekzemple pri la fantaziaj urboj de la indianoj aŭ la fabelaj amasoj da oro kaj arĝento en preĝejoj kaj muzeoj, pri la grandegaj diferencoj inter la plej riĉaj kaj la plej malriĉaj, pri la knabeto, kiu venis kun ujo kaj petis manĝaĵojn en la restoracieto en Rio kaj kiel la homoj fordonis iom da siaj porciegoj. Strange estas ke mi neniam antaŭ renkontis infanojn en tiaj cirkonstancoj kaj mi ankaŭ neniam antaŭe ricevis tiajn porciegojn da viando kaj aliaj manĝaĵoj. Ankaŭ mi neniam antaŭe pensis, ke homoj povas loĝi en tiaj domaĉoj. "La sovaĝaj infanoj" en Bogotá al mi vere donis lecionon, ke tio kion mi antaŭe legis pri ili estas vero. Kompatindaj virinoj, kiuj devas travivi ke iliaj infanoj vivas sur la strato, ŝtelante sian manĝon. Mi konstatis ke ankaŭ veras, ke ne eblas porti brakhorloĝon, nek ringojn aŭ kolĉenon, kaj absolute ne fotoaparaton.

LA RAPORTO PLEJE TEMIS PRI VIRINOJ KAJ INFANOJ

Multajn impresojn mi devis preterlasi kaj plejparte skribi pri virinoj kaj infanoj, ĉar tion ja celis mia raporto. La ceteraj travivaĵoj tamen restas en la memoro.

Kial virinoj en Usono laboras?

Ellie Stein (eli stajn) ♀, Usono

Laŭ la mito, plej multaj laborantaj virinoj en Usono laboras pro la samaj celoj kiel la viroj. Sed oni devus demandi: ĉu ĉiu laboro estas kreita egala?

Komence de la dua mondmilito miloj da virinoj respondis al la voko de industrio anstataŭigi virojn en aviadilfabrikoj, armilfabrikoj, ktp. Tiel naskiĝis nova laboristino nomita "Rozo la Nitisto" (Rosie the Riveter).

Kiam mi mem respondis al tiu voko, mi konsentis, kiel aliaj, ke post la milito mi retiriĝos kaj redonos la laboron al militveterano. Sed kiam tiu tempo alvenis mi, kiel aliaj, ne estis tute feliĉa.

Unue, mi devis denove apogi min sur la subvenciado de mia edzo.

Due, surprize, mia veterana edzo, malgraŭ siaj kapableco kaj preteco, ne perlabore gajnis sufiĉan salajron por subteni nian familion, kiu, kun la alveno de niaj filinoj, nun nombris kvar.

Tia estis la vivo ĝis nia plej juna filino eniris lernejon. Tiam mi pretigis min denove trovi pagodonan laboron, sed la pordoj de la fabrikoj ankoraŭ estis fermitaj, kaj restis tiaj dum la sekvontaj multaj jaroj. Perforte, virinoj devis kontentiĝi per "virina laboro": tiu de sekretariino, oficistino, kelnerino, flegistino, ktp. Kaj la salajro? Ĝi tute ne egalis al tiu de antaŭ jaroj, kiam ili laboris kiel "Rozo la Nitisto".

Nun, dum la plej lastaj jaroj, virinoj pli kaj pli ne nur transsaltas la barilojn, sed montras kapablon en laboroj antaŭe faritaj de viroj, ekz. kiel ministoj, ŝarĝveturilistoj, mekanistoj, konstruistoj, ktp.

Hodiaŭ, pro la multiĝo de eksedziĝoj en Usono, la familio ofte trovas sin sen la patro. En 1976 proksimume 14% de usonaj familioj estis mastrumataj de virinoj. Pli ol 54% de ĉi tiuj laboris kiel la solaj subtenantoj de sia familio.

Tiuj, kiuj pro eksedziĝo devas reeniri la labormondon, rajtas partopreni subvenciitan kurson, por ke ili relernu forgesitajn lertecojn. Tiuj, tiel nomataj "Delokitaj hejmprizorgantoj" (Displaced Homemakers), ofte devas konkurenci en la laborserĉo kontraŭ pli junaj, pli edukitaj, pli lertaj laboristinoj. Aliflanke, kelkaj eltrovas ke la talentoj, kiujn ili jam havas kaj uzas kiel volontuloj en hospitaloj, bibliotekoj, infanvartejoj, ktp, nun valoras profesie.

Virinoj nun ankaŭ eniras la universitatojn kun la celo ricevi diplomon en profesia fako, ekzemple kiel komputeristo, inĝeniero, kontisto, ktp., sed tiu diplomo ne garantias ke ili ricevos la saman enspezon kiel viroj en la sama fako. Fakte, en 1975 la semajna enspezo por virino estis 60% de tiu de viro, kiu laboras en la sama fako kaj faras saman deĵoron. Plej ofte la enspezo respondas ne al la lerteco sed al la sekso de la laboristo.

Sed kio pri la virino, kiu decidas resti kaj labori en la hejmo? Tiu bildo estas tute kontraŭa. La samaj talentoj kiuj ĝuas dolaran valoron en la labormondo ne gajnas salajron se la virino decidas prizorgi infanojn en la hejmo. Dommastrinaj horoj gajnas neniom, ĉar salajro ne ekzistas por tiuj virinoj. Tial, kiam la dommastrino atingas la emeritan aĝon, ŝi ne rajtas ricevi pension kiel ŝiaj fratinoj, kiuj dum la samaj jaroj enspeze laboris. La vivo de la dommastrino en Britujo estas pli facila. La Ŝtato tie donas krediton al dommastrinoj, ĉu edziniĝintaj aŭ ne, pro tiuj jaroj kiam ili prizorgis infanojn aŭ maljunajn gepatrojn. Svislando ankaŭ kreditas edzinojn, vidvinojn, eksedzinojn, ĉu la geedziĝo produktis infanojn aŭ ne.

Usonaj virinoj konscias, ke ili ne havas multajn avantaĝojn, ĉu en profesia laboro, ĉu en domlaboro. Sur iliaj ŝultroj restas la respondeco ĝustigi la situacion, kaj al ĉi tiu celo ili nun klopodas. Virinoj rajtas havi elekton pri siaj loko kaj speco de laboro, kun la scio, ke ilia laborenspezo egalas tiun de viroj.

Pri inoj kaj iroj

Anna Brennan ♀
Marcella Fasani ♀ (marĉela fazani)
Italujo

En nova anglalingva libro pri sekso kaj komunikado+ aperis la jena alineo:

"En Esperanto ĉiuj substantivoj finiĝas per 'O', sed 'O' ankaŭ signifas virojn. Se la substantivo aludas al ino, necesas marki ĝin por montri devion de la normo ... Do 'patro' estas father, kaj kun la aldono de 'in' - la ina markilo - iĝas 'patrino' the mother; 'fratro' (tiel) estas brother kaj 'fratrino' estas sister. La kutima aŭ 'plena' kategorio estas vira, kiu kun aldona informo signalas, ke la normo ne aplikiĝas, kaj ke temas pri malpli grava estaĵo."

Kvankam oni povus disputi pri la detaloj de ĉi tiu priskribo (precipe pri la aserto ke la o-finaĵo estas vira), en esenco ĝi estas ĝusta. En multaj Esperantaj vortoj, la baza formo estas vira kaj oni devas aparte indiki, kiam temas pri ino. Tio ne ĝenis en la tempo de Zamenhof, sed nun ĝi estas seriosa baro al la prezento de Esperanto kiel moderna, sendiskrimina-cia lingvo. Tio ne estas nur teoria problemo; kelkaj homoj efektive trovis ĝin malhelpo en varbado.

Sed, kiel vi vidos en la sekvonta artikolo, tiu uzado estas profunde plektita en la strukturo de la lingvo. Trovi solvon ne estos facile ...

Kiel ni ĉiuj lernis en la unua aŭ dua leciono de Esperanto, oni aldonas la sufikson -in- al radiko por esprimi inan genron. Verŝajne en la lernolibro troviĝis listo de ekzemploj kiel la jena:

Vir-o; vir-in-o	Kelner-o; kelner-in-o
Patr-o; patr-in-o	Bov-o; bov-in-o
Frat-o; frat-in-o	Ĉeval-o; ĉeval-in-o, ktp.

+ Man made language [Lingvo farita de viroj], de Dale Spender: Routledge, London/Boston/Henley, 1980. p.22.

La plimulto el ni - precipe se ni jam parolis eŭropan lingvon - englutis tion sen plia penso. Ni ne starigis la demandon: se oni aldonas -in- por esprimi inan genron, kial oni ne bezonas aldoni ion por indiki la viran? Ĉu tio signifas, ke la radiko jam estas vira? Se jes, ĉu ĉiuj radikoj havas genron?

En la kazo de tia vorto kia "patro", klare estas tiel: la radiko estas vira. Sed kiam temas pri la vorto "homo", kiu povas aludi al ambaŭ seksoj, aŭ "Madono", kiu estas virino, la radikoj devas esti ambaŭseksa kaj ina respektive.

Sed kiel ni scias, la afero ne estas tiel simpla. La radiko "ĉeval-" evidente estas vira en la paro "Ĉeval-o; ĉeval-in-o". Sed kiam ni aŭdas la frazon, "36 ĉevaloj partoprenis la konkuron", ĉu ni vere supozas, ke nur virĉevaloj kuris? Aŭ ĉu nun oni devas konsideri la radikon ambaŭseksa?

Ekzistas pluraj aliroj al tiu demando. La tradicia sistemo estas jena:

(1) La radiko estas aŭ vira aŭ ambaŭseksa, laŭbezone.

En la paroj "kat-o; kat-in-o", "sekretari-o; sekretari-in-o", ĝi estas vira. Sed en aliaj kuntekstoj ĝi povus rilati ankaŭ al inoj, ekzemple en la frazoj "Marĝori ŝatas katojn" aŭ (el la statuto de UEA) "La Ĝenerala Sekretario zorgas pri la efektiviĝo de la decidoj de la Komitato".

Ĉi tiu uzo estas malkontentiga por multaj homoj - precipe legantoj de SkE - ĉar ĝi ignoras la ekziston de virinoj. Kiel diras inistoj, ĝia baza supozo estas, ke "ĉio estas vira ĝis ĝi estas pruvita virina". W. Bormann atentigas en sia prelego "Feminisma lingvouzo en planlingvoj" (vidu SkE 9, p. 26), ke ĝi estas ankaŭ jure netaŭga. Ĉu la frazo "oficisto ekde sia 62a naskiĝtago rajtas pensiuliĝi" rilatas nur al viroficistoj aŭ al ĉiuj?

Do, kion fari? Ekzistas du eblaj solvoj. Kelkaj homoj traktas la demandon jene:

(2) En vortoj, kiuj rilatas al vivantaj estaĵoj, la radiko estas vira, neniam ambaŭseksa.

Ĉiam necesas specifi la sekson, se temas pri virino, ekzemple: "Venis al la kunsido la redaktoro de <u>Esperanto</u> kaj la redaktorino de <u>Heroldo</u>", aŭ, se temas pri miksita grupo: " ... la geredaktoroj de <u>Esperanto</u> kaj <u>Heroldo</u>". En ambigua kunteksto

oni nepre mencias ambaŭ seksojn: "Ni serĉas novan sekretari(in)on". Ankaŭ la sufiksoj -ist-, -ul-, -an-, -estr-, kaj la finaĵo -anto estas konsiderataj viraj, ekzemple en la vortoj "instruisto", "blindulo", "kamparano", "urbestro", "prezidanto". Tiuj vortoj rajtas rilati nur al viroj. Tamen ja ekzistas kelkaj esceptoj: la vortoj "homo" kaj "infano" estas ambaŭseksaj; "madono", "damo", "amazono" k.s. estas virinaj. (Kaj, cetere, ni neniam aŭdis la vorton "komisiitino"!)

Aliaj homoj insistas pri la mala solvo:

(3) En vortoj, kiuj rilatas al vivantaj estaĵoj, la radiko kutime estas ambaŭseksa.
(Simile, -ist-, -ul-, -an-, -estr- kaj -anto rilatas al ambaŭ seksoj.) Ne normale necesas specifi la sekson, krom se oni aparte volas emfazi ĝin. Do oni povus diri: "Hilda Dresen ♀ estis unu el la plej gravaj Esperantaj poetoj", aŭ: "La prezidanto de GEA diris, ke ŝi ĉeestos la kunsidon". En la anonco: "La Centra Oficejo de UEA serĉas novan oficiston", oni komprenas ke la nova oficisto povus esti aŭ viro aŭ virino. Laŭ ĉi tiu sistemo, ekzistas multe pli da esceptoj ol ĉe la sistemo (2). La tuta serio de familiaj nomoj - "patro", "frato", "avo", "filo" ktp. - klare estas viraj, ankaŭ "amiko", "sinjoro", "viro", kaj kelkaj aliaj.

La sekvanta tabelo montras la tri sistemojn (R = Radiko).

	Vira formo	Sekse nespecifa formo	Virina formo
1.	R-o	R-o	R-in-o
2.	R-o		R-in-o
3.		R-o	R-in-o

Avantaĝoj kaj malavantaĝoj

Oni trovas, ke la avantaĝoj de unu sistemo estas la malavantaĝoj de la alia. Do ni traktos ilin kune.

Ĉe la sistemo (2), oni ne povas plendi, ke estas emo preteratenti la ekziston de virinoj; male, oni aktive memorigas pri ili. Oni ĉiam devas aparte diri "prezidanto" aŭ "prezidantino" ktp. Tiel, ne estas risko pri miskompreno. Aliflanke,

tiu forto estas samtempe malforto, ĉar en la praktika uzado ĝi fariĝas tre peza. La solvo "prezidant(in)o" funkcias nur skribe. Ĉe (3) oni simple bezonas diri "prezidanto" por aludi al ambaŭ seksoj; sed tiam ekzistas la ebleco, ke aŭskultantoj tamen forgesos, ke prezidanto povas esti ankaŭ virino.

Tamen, kiam oni ĉiam insistas pri la sekso, povas ekesti alia problemo. W. Bormann donis ekzemplon en sia prelego menciita supre. En germana urbo troviĝas memortabulo al la pentristino Paula Modersohn-Becker, kiu karakterizas ŝin kiel unu el la plej famaj pentristinoj de ŝia jarcento. Sed tio estas malklara. Fakte ŝi ne estis elstara kompare nur kun pentristinoj (kiuj apenaŭ ekzistis tiutempe), sed kompare kun ĉiuj pentristoj de la epoko.

Alia, pli granda, malavantaĝo de (2) estas tio, ke la radiko estas konsiderata vira, dum la virina formo estas derivita de ĝi, kiel Eva el la ripo de Adamo.

Sed almenaŭ la sistemo (2) estas konsekvenca. Ĉe (3) restas ĉiam tiu ĝena grupo de vortoj - "patro", "sinjoro", "viro" ktp. - kiu efektive konsistigas sufiĉe grandan kernon de esceptoj. Tio, kompreneble, estas tute kontraŭ la spirito de la lingvo. Kaj, cetere, ĉar temas pri kelkaj el la plej oftaj vortoj, oni tamen ne eskapus la akuzon pri seksismo. Ne estas facile trovi solvon al tiu problemo. La plej logika estus tio, ke tiuj radikoj fariĝu ambaŭseksaj, do "patro" signifus "patro aŭ patrino", "viro" simple egalus al "homo" ktp. Tio tuŝus la fundamenton de la lingvo. Praktike ĝi estus malfacile farebla, ĉar ŝanĝoj en Esperanto okazas per uzado, ne pro dekreto. La ŝanĝo-periodo estus plena je okazoj por miskomprenoj kaj konfuzoj, dum kelkaj homoj preferus la novan sistemon sed aliaj restus ĉe la antaŭa. (Kaj kio okazus al malnovaj tekstoj en Esperanto? Efektive ili frostiĝus en arĥaika formo.)

Kiel plenigi la truojn?

Laŭ la malnova sistemo (1), la baza vorto (ekz. "direktoro", "kato") kovras kaj la viran kaj la ambaŭseksan signifojn laŭnecese. La du pli modernaj sistemoj ne akceptas, ke la ina signifo estu simple kaŝita en la vira formo. Laŭ (2) la baza vorto ĉiam estas vira, laŭ (3) ĝi ĝenerale estas ambaŭ-

seksa, kun grupo de esceptoj, kiel ni vidis. Sed evidente, tiuj solvoj lasas truojn, kiuj ne ekzistis antaŭe. Kiel, laŭ (2) oni esprimas la ambaŭseksan formon? Kiel laŭ (3) la specife viran?

La kutima solvo de (2) por la ambaŭseksa estas la peza "instruisto aŭ instruistino" aŭ la ne ĉiam oportuna "prezidant(in)o". En artikolo en la kanada revuo Lumo de aŭtuno 1980, Vilma Eichholz ♀ (ajĥholc) proponis por tiu celo la novan prefikson "go-".

Sed ekzistas pli simpla solvo. En Esperanto ni jam havas la sufikson "ge-", sed ĝi estas uzata nur en la pluralo. Kial ne utiligi ĝin ankaŭ singulare? En SkE 1, p. 16, jam aperis la vorto "gepatro" por aludi al unu el la du gepatroj. Oni povus imagi anoncon por nova geoficisto aŭ regularon de UEA pri la devoj de la gedirektoro.

Serĉante viran formon por (3), la esperantistoj jam sufiĉe ekzercis sian fantazion. La tradicia solvo estas "vir-" uzata kiel prefikso, do ekzemple "virbovo", "virkato" ktp. Sed kion pensi pri la formoj "virprezidanto" aŭ "virredaktoro"? Aliaj proponoj, kiujn ni renkontis: Sybil Sly ♀ (sibil slaj) sugestis -ur- (SkE 2, p. 20), Jonathan Pool ♂ (ĝonatn pul) -ab- (ĉu serioze?), Claude Piron ♂(klod piro) ĵus skribis al SkE por proponi -us-. Zamenhof mem sugestis la sufikson -ir-+.

+ Bernard Golden pli detale klarigis la cirkonstancojn en letero al SkE. Li skribas: "Rilate la etomologion de -ir-, mi opinias, ke ĝi devenas de la latina substantivo vir 'viro'. Zamenhof prenis nur la du lastajn literojn, ir, por formi la sufikson. Ŝajnas, ke la propono doni al Esperanto virseksan sufikson similan al la femala sufikso -in- venis de aliaj esperantistoj. La aŭtoro de Esperanto, post pripensado, opiniis ĝin logika kaj oportuna. Sekve de tio li montris, kiel estas eble modifi la signifon de 'frato', por ke ĝi estu 'infano de samaj gepatroj'. 'Fratiro' fariĝas la vorto por virseksa 'frato', kaj 'fratino' estas inseksa 'frato'. 'Frati' (-i indikas la pluralon) havas la signifon de 'gefratoj, kaj la prefikso 'ge-' ne plu estas bezonata. Tamen post pli da pripensado, Zamenhof ne akceptis la sufikson -ir-, ĉar li opiniis, ke ĝi estas fremda aŭ malfacila laŭ la vidpunkto de naciaj kutimoj."

En la pluralo, kompreneble, (3) ne ĝenerale bezonus la sufikson "ge-", ĉar la simpla vorto jam kovras ambaŭ seksojn. Sed ĉiam restus tiu grupo da esceptoj, pri kiuj ĝi supozeble devus sekvi la samajn regulojn kiel (2).

Kaj do?

Oni povas opinii, ke lingvo estas nur ilo por esprimi ideojn, kaj ke tio, kio gravas, estas ĝuste tiuj ĉi: la ideoj, la enhavo de la parolo. Tamen, iugrade, lingvo povas influi la pensmanieron - kaj se ni ne ŝatas la pensmanieron, necesas interalie fari ion per la lingvo.

Plurfoje ni aŭdis la kritikon, ke la lingvouzo pri virinoj ŝanĝiĝos nur kiam la sinteno al virinoj ŝanĝiĝos. Tio estas vera, kompreneble. Sed lingvouzo ne ŝanĝiĝas sen homa interveno, precipe kiam temas pri formoj komplekse plektitaj en la strukturo de la lingvo. Eble la daŭraj diskutoj pri "li/ŝi" kaj -in- okazas ĝuste pro la ŝanĝiĝantaj sintenoj al virinoj.

Kiel ni skribis supre, oni ne povas devigi esperantistojn adopti difinitan uzadon, se ili ne deziras tion fari. La unua paŝo do estas konsciigi parolantojn pri la neceso je sendiskriminacia lingvouzo, tiel ke ili komprenu, ke kaŭzas ofendon (kaj eĉ miskomprenojn) supozi, ke la tuta mondo estas vira.

Ĉiam restas la problemo, ke dum la ŝanĝo-periodo ekzistos malklara situacio en kiu ĉiuj tri sistemoj estos uzataj samtempe. (Efektive tio jam okazas.) La vira/ambaŭseksa formo de (1) kovras la saman terenon kiel la vira formo de (2) plus la ambaŭseksa formo de (3). Do ne ĉiam eblas juĝi, ĉu temas pri uzo de (1) aŭ konscia uzo de (2) aŭ de (3).

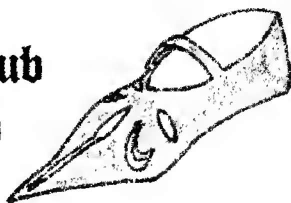
Ĉar neniu ĝis nun, laŭ nia scio, klare sistemigis la eblecojn, eĉ ĉe konsciaj uzantoj de (2) kaj (3) troviĝas multaj malkonsekvencaĵoj. Subtenantoj de (2) emas trakti kelkajn vortojn kiel ambaŭseksajn, ekz. "uzanto" aŭ "subtenanto", precipe en la pluralo. Aliflanke, subtenantoj de (3) tamen foje traktas la simplan formon kiel viran kiam ili kontrastas ĝin kun la virina formo, ekzemple en la paro "junulo kaj junulino".

Ni intence evitas proponi unu al la alian sistemon en ĉi tiu artikolo, ĉar ne eblas objektive diri, kiu estas "pli bona".

(Interalie, la du verkintoj mem ne konsentas pri la ĝusta solvo, do ni apenaŭ estas en pozicio fari rekomendojn al aliaj!)

Nur la uzado finfine decidos, kiu sistemo estas pli taŭga. Sed tiu uzado ja baziĝu sur intenca, racia elekto. Necesas, ke ni ĉiuj konsciiĝu pri la demando, pensu pri la solvo, kaj konsekvence uzu tiun kiun ni persone opinias pli bona.

KIAL ONI DIRAS:

Mariana Elenova ♀, Bulgarujo

Tiu vaste konata frazo, simbolo de la despotisma potenco de virinoj sur viroj, havas sian komencon en la pasinteco. Jen kion rakontas la mezepokaj kronikoj pri tio.

Honore al la armistico inter la eternaj malamikoj - la papo kaj la germana imperiestro - estis decidite aranĝi grandegan turniron. Por partopreni ĝin sin preparis kaviroj el ambaŭ landoj. Kategorie rifuzis nur la kavaliro Polomski, kiun oni konsideris nevenkebla. En la tago de inaŭguro de la turniro la juna edzino de Polomski denove provis konvinki la spitintan kavaliron. Sed la kavaliro restis necedema. Kolera ŝi prenis sian pantoflon kaj ĵetis ĝin kontraŭ li. Ege kolerigita de tiu faro de lia edzino, Polomski rapide vestis sin per sia kavalira militkostumo kaj ornamis sian bruston per la orumita pantoflo de sia edzino. Poste li rapide ekkuris en la arenon.

La heroldoj, kiuj enlasadis al la areno la kavalirojn, demandis lin kio estas lia devizo en la batalo. "Sub edzina pantoflo," respondis li.

Tiamaniere naskiĝis la frazo, kiu poste estis disvastigita kun la signifo "edzinsubulo".
